

УДК811.111'243

СТОХАСТИЧНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС – ЯК ОСНОВА КОМПОЗИТНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СЛУХАЧІВ МОВНИХ КУРСІВ

Олександр ЛАБЕНКО (Кіровоград)

У статті розглядається проблема використання стохастичного педагогічного процесу у композитній педагогічній технології під час викладання англійської мови для слухачів мовних курсів. Автор також приділяє увагу теоретичним основам композитної педагогічної технології викладання англійської мови. Ця технологія є також певною відповіддю автора на «запит часу», оскільки, як відомо, в Україні здійснюється глибоке реформування національної освітньої системи на нових демократичних засадах. Реалізація основних завдань інноваційної педагогічної діяльності здійснюється через підвищення якості надання освітніх послуг, особливо в аспекті вивчення англійської мови. З погляду автора, дана технологія є найбільш перспективною у навчанні англійській мові тих громадян, які хочуть поїхати за кордон із туристичною метою чи для працевлаштування.

Ключові слова: стохастичний педагогічний процес, композитна педагогічна технологія, інформаційний підхід, фрактальні системи, метод створення тематичної мережі.

Постановка проблеми. Реформування української освітньої системи на нових демократичних засадах та реалізація основних завдань інноваційної педагогічної діяльності через підвищення якості надання освітніх послуг є одним із пріоритетних напрямків сучасної педагогічної та методичної науки, визначених Національною доктриною розвитку освіти в Україні. В основі цих перетворень лежить така інноваційна діяльність, яка спрямована на наукову організацію навчального процесу, що забезпечувала б рівний доступ до надання відповідних освітніх послуг.

У свою чергу, це спонукає науково-педагогічних працівників до пошуку такого комплексу системно утворюючих складових навчальної діяльності, які забезпечували б належну взаємодію психолого-педагогічної теорії з практикою реалізації завдань реформування освітньої галузі, особливо в аспекті вивчення іноземних мов.

У цьому світлі використання інноваційних педагогічних технологій вивчення іноземних мов є доволі перспективним напрямком модернізації освітнього процесу в Українській державі. Це є тим більш важливим, оскільки Україна приєдналась і активно впроваджує на своїх теренах Болонський процес, а також стала частиною спільного “Європейського дому”, долучившись з 1 січня 2016 року до зони вільної торгівлі з ЄС.

Всі ці вище названі фактори надзвичайно актуалізували питання оволодіння світовою англійською мовою для досить широких верств українських громадян, які хотіли б теж, так чи інакше, співпрацювати із структурами ЄС як на рівні народного господарства, так і на рівні культурно-пізнавальному, бізнесовому тощо.

Проте, на жаль, сучасна не модернізована середня освіта не може, поки що надати відповідних знань з іноземної мови і за досить короткий термін. Цю місію вдало почали виконувати спеціально створені “Мовні Центри”, які є, в тій чи іншій формі, у багатьох ВНЗ України. Вони надають населенню можливість отримати досить якісні освітні послуги за доволі обмежений час.

Проте, будь-який викладач, який починає працювати із слухачами мовних курсів зіштовхується з багатьма досить специфічними педагогіко-методичними проблемами, які не так гостро стоять перед ним, коли він працює із студентами стаціонару.

До основних із них, як свідчить наш досвід, належать:

- надзвичайно короткий термін навчання (близько трьох місяців кожний етап);
- високий рівень очікування слухачів (та їх рідних і близьких) стосовно швидкого і якісного поліпшення якості знань;
- різновіковий контингент слухачів;
- різного рівня лінгвістичної підготовки контингент слухачів;
- наявність проблем із узгодженням графіку занять;
- відсутність (або втрата з певних причин) відповідних навичок систематичної роботи із вивчення іноземної мови;

досить категоричне не сприйняття деякими слухачами адміністративних методів управління навчальним процесом тощо.

Таким чином, як ми бачимо, практично перед кожним із викладачів, які починають працювати із слухачами курсів так чи інакше постає проблема створення адекватної педагогічної технології викладання іноземної мови, яка могла б певним чином гармонізувати педагогічний процес і забезпечити високу якість отримання освітніх послуг слухачами курсів.

На нашу думку, як свідчить досвід навчання англійської мови слухачів курсів (рівня А-1 за класифікацією British Council), у даному випадку можна використовувати інноваційну композитну педагогічну технологію викладання англійської мови.

Аналіз актуальних досліджень. Системний аналіз сучасної наукової педагогічної та методичної літератури засвідчує важливість підвищення якості надання освітніх послуг. Цій темі присвячені праці багатьох українських та зарубіжних дослідників (К. Роджерс, Г. Альтшуллер, Я. Пономарьов, М. Ярошевський та ін.)

Серед науковців та практиків, які працюють у сфері розробки і застосування інноваційних технологій можна назвати таких дослідників як Н. Басова, С. Ветров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко, В. Шукшунов та ін.

Проблемами пов'язаними із застосуванням активних методів навчання системно займаються такі дослідники як Я. Болюбаш, В. Журавський О. Грищенко, В. Грубінка, О. Лозинський, Ю. Рудавський, О. Спірін та ін.

Шляхи вдосконалення методів вивчення іноземної мови розкрито у працях таких вчених як І. Бім, А. Климентенко, В. Ляховицький, Е. Шубін та ін. [1, 7, 9]

Крім цього, з метою досягнення конкурентоздатності випускників на сучасному ринку праці багато ВНЗ застосовують у навчальному процесі інноваційні методи та технології навчання іноземній мові.

В той же час, аналіз опрацьованої наукової літератури свідчить також і про те, що питання стохастичного педагогічного процесу, як основи функціонування композитної педагогічної технології викладання англійської мови для слухачів курсів ще досить чітко не поставлено і остаточно не вирішено.

З огляду на сказане, **метою написання статті** є висвітлення певних теоретичних аспектів та досвіду використання педагогічного стохастичного процесу як основи композитної педагогічної технології викладання англійської мови для слухачів курсів.

Методи дослідження. Мета роботи зумовила комплексний підхід до обрання методів дослідження. Домінуючими постали метод вивчення і аналізу психолого-педагогічної, технічної та лінгвістичної літератури; систематизація теоретичного матеріалу з метою обґрунтування і визначення теоретичних основ використання педагогічного стохастичного процесу у композитній педагогічній технології викладання англійської мови для слухачів курсів; цілеспрямоване та систематичне спостереження за навчальною діяльністю слухачів мовних курсів з метою вивчення та узагальнення педагогіко-лінгвістичного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить історична наука, поняття «стохастичність» походить ще з Давньої Греції (stokhos) і означає випадковість. Стохастичні системи потрібні для введення та використання у тих процесах, де існує невпевненість у значенні вимірюваних параметрів. В тій же теорії ймовірності стохастична система має такий стан, який визначається випадковим чином та має випадковий розподіл ймовірностей або шаблон, завдяки якому можна все-таки провести статистичний аналіз, але результат тут не може бути повністю передбаченим. У зв'язку з цим, процес може бути класифікований як не детермінований (тобто, випадковий), і, таким чином, подальший стан системи визначається як ймовірнісний.

Використання терміну стохастичності починається з публікації 1917 року Владислава Йосиповича Борткевича (1868 - 1931), що заснована на теорії ймовірності.

У фізиці, наприклад, найвідоміше раннє використання було зроблене Енріко Фермі в 1930 році, коли він використовував випадковий метод розрахунку властивостей відкритого нейтрона.

У США ще з початку 50-х років ХХ століття стохастичні процеси широко використовувались в Лос-Аламосі, особливо із стартом робіт над створенням водневої бомби. Мало того, такі відомі і матеріально-фінансово потужні організації як RAND Corporation і ВПС США були двома із основних організацій, які відповідали за фінансування та розповсюдження інформації про *стохастичні методи обрахунку* (так звані методи Монте-Карло).

В галузі створення штучного інтелекту *стохастичні програми* працюють за допомогою ймовірнісних методів для вирішення проблем в імітації роботи *стохастичних нейронних мереж, стохастичної оптимізації генетичних алгоритмів і генетичного програмування.*

У лінгвістичній науці *стохастичні підходи* у вивченні мов беруть свій початок із праць видатного мовознавця Фердинанда де Сосюра. А в сучасних лінгвістичних теоріях функціоналізму стверджується, наприклад, що граматики ймовірнісна і змінна, а не фіксована і абсолютна. Ця концепція граматики як ймовірнісної і змінної впливає з ідеї, що з часом змінюється характер «компетенцій», відповідно до змін, виявлених у розвитку природної мови. До того ж, не детерміновані підходи були також покладені як в основу сучасної статистичної обробки «живої» мови, так і в розробку нових теорій у процесі вивчення мови та її змін [10].

З огляду на сказане, **стохастичним процесом** (у загальнонауковому розумінні цього поняття) **можна назвати, такий процес, який не детермінує чіткий результат, але дає можливість отримати**

опосередковано-ймовірнісний або не детермінований результат в умовах певної невизначеності (вхідних) параметрів протікання самого процесу.

Таким чином, якщо провести відповідну аналогію, то викладач англійської мови, коли отримує групу слухачів для навчання, одержує її теж, як досить хаотично створену систему із нечіткими параметрами знань, умінь і навичок з англійської мови, якими володіють її елементи. Більше того, з погляду філософської науки викладач англійської мови отримує у даному випадку своєрідну класичну «чорну скриню».

Назва “чорна скриня” образно підкреслює майже повну відсутність інформації про внутрішню будову елементів “скрині”: в цій моделі задані, фіксуються та перераховуються лише вхідні та вихідні зв’язки з середовищем. І, дійсно, система “чорна скриня” пов’язана із середовищем за допомогою своїх виходів, оскільки через виходи система, діючи на зовнішнє середовище, реалізує своє призначення, мету.

Окрім того, у визначенні системи, як ми знаємо, є й вказівка на наявність зв’язків іншого типу – система є засобом, а тому повинні існувати і можливості її використання, дії на неї, тобто зв’язки, що скеровані від середовища до системи – входи системи. В багатьох випадках достатнім є змістовне описання входів та виходів – в цьому випадку “чорна скриня” – це список входів та виходів.

Наприклад, комп’ютер, якщо його подати як “чорну скриню” то входами в нього будуть: кабель електроживлення, мишка, клавіатура, кабель модему, зчитувач компакт-дисків; виходи – монітор, дисковод, акустичні колонки.

Проте, залишається незрозумілим для простого користувача питання: як ця система (пристрій) працює? Які процеси в системі відбуваються? І т. п.

Отже, для дослідника головною проблемою системи “чорна скриня” є те, що вона володіє майже безмежною кількістю входів і виходів і таким чином взаємодіє із об’єктами зовнішнього середовища. У свою чергу, через елементи (структуру) “чорної скрині” зовнішнє середовище впливає на процеси, які відбуваються в системі. Відповідно, якщо ми навіть дуже хотіли б абсолютно детермінувати процес, який відбувається “в чорній скрині” – це нам не вдасться, оскільки дослідник не може фізично відслідкувати і зафіксувати всі її входи і виходи.

Отже, підсумуємо, для викладача англійської мови група слухачів зібрана практично хаотичним шляхом є, по-суті, своєрідною “чорною скринєю”, оскільки педагог не володіє адекватною інформацією про цих людей: ні психолого-педагогічного характеру (переконання, пам’ять, мислення тощо); ні лінгвістичного: об’єм знань, умінь і навичок які наявні у того чи іншого слухача з англійської мови.

Відповідно до цього, педагогічний процес, який регламентується навчальною програмою і є досить детермінованим апіорі, зазнає значних хаотичних психо-лінгвістичних впливів з боку “чорної скрині” (тобто групи слухачів мовних курсів) і, таким чином, із детермінованого поступово перетворюється на не детермінований, ймовірнісний. (Наприклад, викладач змушений декілька раз повертатися до вивченої раніше теми з граматики бо декілька слухачів були відсутніми на заняттях і ще раз пояснювати її чи регулярно повертатися до правил вимови англійських звуків тощо).

Іншими словами, педагогічний процес у роботі з слухачами мовних курсів у його класичному розумінні перетворюється на більш природній – *стохастичний*, тобто з певними незначними відхиленнями від заданих параметрів, які істотно не впливають на результат роботи, але за те враховують індивідуально-особистісні психо-лінгвістичні параметри самих слухачів.

У свою чергу, даний стохастичний процес стає основою для композитної педагогічної технології викладання англійської мови для слухачів мовних курсів. До речі, композитна педагогічна технологія внаслідок своєї внутрішньо-жорсткої структури (наявності педагогічної матриці) та природної гнучкості (наявних елементів-наповнювачів) є більш прийнятною, як показує досвід, для роботи із хаотично підбраною групою слухачів курсів («чорної скрині») на основі стохастичного педагогічного процесу.

Фактично, ця технологія поєднує в собі, у певній пропорції, як теоретико-практичні надбання інженерів-матеріалознавців, так і теоретико-практичні надбання “інженерів людських душ” – педагогів-науковців і яка є, по-суті, певною спробою науково-дослідного композиту між гуманітарною і технічною науковою думкою.

Отже, у загальному вигляді, відповідно до рекомендацій провідних науковців [1, 2, 4, 6] композитна педагогічна технологія викладання англійської мови складається із декількох важливих компонентів:

І. Науково-теоретичний:

Мета технології: поповнити та систематизувати як лексичний запас слухачів курсів (туристичного характеру), так і граматичний відповідно до рівня А-І групи (відповідно до класифікації British Council Levels).

Використання інформаційного підходу, оскільки слухачі, як майбутні туристи, повинні бути готовими ввійти до англійськомовного спільно європейського культурно-інформаційного простору.

Зміст матеріалу: лексичний матеріал туристичного спрямування (топіки, діалоги тощо), граматичний матеріал підбрано відповідно до рівня А-І групи (відповідно до класифікації British Council Levels).

Методи навчання: Для систематизації та поповнення лексичного запасу використовується метод створення тематичної мережі, а також фрактальні лінгвістичні системи.

Для систематизації та поповнення знань із граматики англійської мови використовується метод інформаційного моделювання.

II. Процесуально-описовий: Основний алгоритм роботи із студентами під час занять передбачає досягнення мети даної освітньої технології на основі належного засвоєння слухачами матеріалу туристичного характеру із використанням відповідних методів навчання англійської мови із опорою на інформаційний підхід, що дає можливість під час вивчення будь-якої теми туристичного спрямування в першу чергу виділяти її інформаційні аспекти (наприклад, збір слухачами корисної інформації через мережу Internet про майбутню країну, куди планується подорож, тобто, коли уточнюється можливий маршрут подорожі, відбувається знайомство із культурою країни, розміщенням готелів (рівень обслуговування, величина оплати за послуги), особливостями національної кухні тощо).

III. Процесуально-діяльнісний: Стохастичний педагогічний процес викладання англійської мови спроектовано і реалізується як різновид композитного, тобто його функціонування здійснюється на основі взаємодії своєрідної педагогічної матриці та педагогічних армуючих елементів (наповнювачів). При цьому роль педагогічної матриці виконує викладач, а точніше затверджений навчальний план та робоча програма викладання іноземної мови для слухачів мовних курсів групи рівня А-1, які втілює у життя викладач на кожному занятті та протягом всього курсу, надаючи належної міцності певному інформаційному композиту із знань, умінь та навичок слухачів із англійської мови.

Відповідно педагогічними армуючими елементами композитної педагогічної технології викладання англійської мови для слухачів курсів у даному випадку слугують:

1. Любов до слухачів (за В. О. Сухомлинським).
2. Створення доброзичливо-стимулюючої атмосфери під час занять.
3. Застосування музичних творів (переважно класичного характеру: В. Бетховен “Елоїзі”, “Місячна соната” (№14), “Апассіоната (№23)”; “Полонез Огінського”; І. Бах “Скерцо-жарт” із сюїти Сі Мінор та ін.). При цьому, музичний супровід підбирається і застосовується із врахуванням побажань самих слухачів, наприклад, для активізації чи, навпаки, релаксації їх розумово-психічної діяльності на певному етапі навчання (Цікаво відмітити той факт, що в цій групі ні вітчизняний, ні англомовний шансон “не пройшов”).

4. Розуміння викладачем того, що слухач це не просто студент, а клієнт, а тому потрібно робити все можливе, щоб забезпечити комфортні умови для нього, як наголошує відомий вітчизняний педагог і науковець В. Монахов [4].

Динаміку як стохастичному педагогічному процесу, так і загалом даній композитній педагогічній технології викладання англійської мови задають:

а) на рівні конкретного заняття – застосування відповідних методів, засобів та прийомів навчання у певній послідовності згідно з етапами роботи над темою;

б) на рівні навчального курсу – виконання навчального плану та робочої програми даних курсів, спрямованих на поступове засвоєння слухачами конкретного запланованого об'єму знань, умінь та навичок з англійської мови.

Результатом застосування композитної педагогічної технології викладання англійської мови для слухачів курсів на основі стохастичного педагогічного процесу є певний **композит із знань, умінь та навичок**, які отримали і засвоїли слухачі мовних курсів (відповідно до рівня А-1 за класифікацією British Council Levels) із певними незначними флуктуаціями.

До речі, у цьому світлі на особливу увагу заслуговують декілька аспектів, які, на думку слухачів, надавали композитній педагогічній технології викладання англійської мови певної оригінальності та незвичності. Це застосування у ході композитного педагогічного процесу таких артефактів як метод створення тематичної мережі та фрактальні (англомовні) лінгвістичні системи, а тому ми теж звернемо на них певну увагу у своєму дослідженні.

Так, **метод створення тематичної мережі** (creating of topic web method) був запропонований викладачем, а потім широко використовувався слухачами мовних курсів на заняттях для певного логічного зв'язку тих чи інших фактів пов'язаних із туристичною діяльністю чи відповідної інформації із даної тематики.

При цьому, слухачі за завданням викладача, а згодом, до речі, і з власної ініціативи, з метою поповнення лексичного багажу з відповідної теми формують спеціальну сітку із слів, виразів та речень для того, щоб краще засвоїти та поглибити свої знання про певні інформаційно-культурні та лінгвістичні аспекти теми, що цікавить майбутніх мандрівників. Для прикладу наведемо створену слухачами лексичну мережу, пов'язану із темою: “Getting about town”. Вона склалася поступово і має декілька основних напрямків під час складання мережі:

- Topical words.
- Topical phrases.

Topical sentences.

Для прикладу наведемо по декілька слів (словосполучень), виразів та речень, які простежувались у майже всіх слухачів:

Topical words: fare (плата за проїзд), go straight (йдіть прямо), turn to the right/left(поверніть праворуч/ліворуч), turn around the corner (поверніть за ріг) та ін.

Topical phrases: follow the signs for...(прямуйте відповідно до знаків руху...), go to the intersection...(йдіть до перехрестя...), is it far from here...?(це далеко звідси...?) та ін.

Topical sentences: where can we get some snacks?(де ми можемо перекусити?), could you, please, show us where it is on the city map(покажіть нам, будь ласка, це на карті міста), I don't know the way, help me, please (я не знаю дорогу, допоможіть мені, будь ласка), excuse me, where can I get a taxi? (вибачте, де я можу спіймати таксі?) та ін.

На основі інформаційного підходу (опираючись на здобутки англо-американської наукової школи), було сформовано також науково-педагогічне поняття “слухач мовних курсів”, щоб потім “відштовхнувшись ” від нього можна було легше зрозуміти і сутність діяльності із застосування методу інформаційного моделювання.

Отже, використовуючи здобутки провідних вчених світу[12], ми можемо дати наступне визначення поняття “слухач мовних курсів” – це інформаційна самоосвітня біологічна система, яка володіє надлишковим інформаційно-лінгвістичним (англомовним) та поведінковим хаосом. В той же час, як, наприклад для порівняння, пенсіонер – це інформаційна самоосвітня біологічна система, яка володіє надлишковим інформаційно-лінгвістичним та поведінковим порядком. Відразу «кидається в очі» у цих двох визначеннях головна відмінність між цими типами людей: у слухача – надлишковий інформаційний хаос (невпорядкованість знань, поглядів, принципів життя тощо), а у літньої людини – навпаки: надлишкова інформаційна впорядкованість. Іншими словами, якщо слухач це практично повністю відкритий для засвоєння якоїсь нової інформації, нових знань, бо більшість його “файлів” у голові є динамічними, «живими», а наповненість або впорядкованість коли і є, то вона у більшості випадків носить фрагментарний, несистемний характер. В той же час, у пенсіонера вже всі складові його розуму ніби психо-емоційно “ закристалізовані ”, малорухливі, все заповнено або майже все: світогляд, переконання, лінгвістичні знання тощо вже склались, систематизувались певним чином і ,наприклад, переконати таку людину вчити що-небудь, як свідчить досвід, буває або досить тяжко, або неможливо.

До речі, інформаційний хаос чи, навпаки, порядок, які є в кожній особі в певній пропорції, стосуються не тільки якихось політичних, релігійних, побутових переконань тощо, але й, як свідчить досвід, лінгвістичних.

Для прискорення оволодіння усним мовленням, аудіюванням та з метою поповнення лексичного запасу слухачів мовних курсів ми широко використовуємо у практиці роботи із лексикою і такі лінгво-інформаційні структури як фрактали.

Сам термін “фрак тал” походить від латинського слова fractus (зламаний, розбитий), від якого, очевидно, походять і загальновідомі англійські терміни fraction, fractional – дріб, дробити. З математичного погляду фрактал – це , перш за все, множинність із дрібною розмірністю. Або, по іншому, фрактал – це геометрична структура, частини фрагментів якої в певній мірі подібні самій структурі.

Проте, слід, очевидно, відразу ж зауважити, що для лінгвістичної науки лінійні (математичні, геометричні) фрактали не зовсім, на нашу думку, підходять для використання, тим більше у методиці викладання англійської мови внаслідок не лінійності самого людського спілкування, яке характеризується, як відомо, великим ступенем непередбачуваності, а то й хаотичності, навіть якщо є наперед задана тема спілкування. В свою чергу, лінійні фрактали – це фрактали, які визначаються лінійними функціями, тобто рівняннями першого порядку. При цьому само подібність вони проявляють у звичайному простому «прямолінійному» вигляді: будь-яка частина фракталу є точна копія цілого.

В той же час, нелінійні фрактали, це вже такі, які визначаються нелінійними функціями, тобто де рівняння ступенів вище першого порядку. Відповідно більш різноманітною є і само подібність нелінійних фракталів: у них частина фракталу це вже не точна, а лише схожа хоч і деформована (видозмінена) копія цілого. Саме нелінійні фрактали як найбільше підходять, на нашу думку, для того, щоб їх використовувати у начальному процесі з вивчення слухачами мовних курсів англійської мови у вигляді так званих лінгвістичних фракталів.

До речі, з огляду на сказане, ми можемо виділити і характерні риси нелінійного лінгвістичного (англомовного) фракталу:

1. Він несе у змісті закінчену або повторювану із змінами (ітераціями) думку.
2. Частина його певним чином подібна цілому (при цьому відбувається певна ритмічна зміна послідовностей, виражених через фрактальні ітерації).
3. Сприйняття лінгвістичного фракталу відбувається послідовно, відповідно до певних наявних у ньому рівнів чи видозмін.

4. Лінгвістичний фрактал має певну лінійну структуру, оскільки повинен читатись від початку до кінця .

В той же час, як відомо, до Мовного центру слухачі приходять із твердим переконанням у важливості вивчення англійської мови, проте це не значить, що вони приходять досить ознайомленими із звуками англійської мови, а тому вони ще досить серйозно потребують вправ на безпосереднє вправляння у вимові тих чи інших англійських звуків для того, щоб добитись автоматизації правильної вимови.

З цією метою використовуються: а) вправи на рецепцію та б) вправи на репродукцію / продукцію. Вони тісно пов'язані між собою і націлені на формування як слухових (фонематичний слух), так і вимовних (або артикуляційних) навичок.

Так, наприклад, можна запропонувати слухачам, наприклад, вправи на диференціацію звуків із застосуванням лінгво-інформаційних фрактальних структур у вигляді скоромовок, щоб тренувати вимову.

Her house has high windows.

He had a hat on his head.

Happy holiday!

Her name is Helen.

How is he?

Helen, how is your horse? [8:155] і т.п.

Як уже раніше відмічалось, фрактальні лінгво-інформаційні структури можуть застосовуватись також і для поповнення словникового запасу слухачів, але на що хочеться звернути особливу увагу, при цьому, *фрактальна лінгвістична система створює*, на відміну від штучної тематичної мережі, *природну тематичну мережу із слів (словосполучень) англійської мови*, що дасть, у свою чергу, можливість для слухачів навчатися бачити будь-яке слово іноземної мови не “плоско”, одновимірною, а багатовимірною, як картинку у фільмах із застосуванням 3- D technology. Це, до речі, потрібно, на нашу думку, ще й для того, щоб слухач поступово відходив від радянських (пострадянських) моделей одновимірного (лінгво-культурного) мислення і приходив до розуміння суті багатовимірної філософії життя “західної людини”, закладеної у його словесності. У даному контексті познайомимось із фрактальним рядом досить простого слова “зелений” (“green”), яке теж, з одного боку, відображає багато вимірність життя, а з іншого, з ним пов'язана і значна кількість туристичних понять :

green – зелений;

greenback – банкнота;

green cheese – молодий сир;

green fingers – садове мистецтво;

green goods – свіжі овочі;

greengrocer – продавець фруктів;

greengrocery – зелень, фрукти, фруктові крамниці;

greenhorn – новачок, недосвідчена людина;

green house – теплиця, оранжерея;

green light – зелене світло світлофора; (розм.) дозвіл на безперешкодне проходження проекту, плану

тощо;

greenroom – артистичне фойє;

greenstone – камінь нефрит та ін. (даний фрактальний ряд, до речі, нараховує 36 слів та словосполучень, відповідно до відомого словника В.К.Мюллера [5], проте, навіть цей не закінчений перелік показує багатство та багато вимірність понять, які пов'язані із даним словом).

Крім того, щоб ще збільшити досить небагатий словниковий запас слухачів мовних курсів, можна запропонувати для системного вивчення на кожному занятті певні *фразові одиниці у вигляді інформаційно-фрактальних структур*. Для прикладу візьмемо « Phrasal verb to Passive Voice» і дамо слухачам

завдання : скласти із даними фразовими словосполученнями речення.

It is /was said that... кажуть / казали, що...

It is /was known that... звісно, що ...

It is /was believed that... гадають / гадали, що...

It is /was expected that... очікується / очікувалося, що...

It is /was reported that... інформують / інформували, що...

It is /was understood that... зрозуміло, що...

It is /was considered that... вважається / вважаємо / вважали, що... і т.п.

Отже, навіть ті декілька наведених нами прикладів застосування інформаційно-лінгвістичних фрактальних структур під час навчання англійській мові слухачів мовних курсів засвідчили: по-перше, наявність фракталів та фрактальних систем в англійській мові та літературі; по-друге, продемонстрували їх потенційну структурно-інформаційну потужність; по-третє, показали можливість, а скоріше, навіть, необхідність їх застосування для навчання слухачів мовних курсів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, навіть побіжний погляд на застосування композитної педагогічної технології викладання англійської мови слухачам мовних курсів на основі стохастичного процесу засвідчує наскільки важливо у наш час демократичного трансформування українського суспільства та входження його у спільний європейський соціально-економічний простір, створювати та впроваджувати у педагогічну діяльність такі освітні інновації, які допомагали б нашій молоді, старшим громадянам країни опанувати англійську мову, як свого роду технічну мову, щоб швидше і ефективніше адаптуватися у новому загально європейському домі та стати більш конкурентоздатними на світовому ринку праці.

Педагогічний догматизм, який перейшов нам у спадок від комуністичної системи освіти, в тому числі й на рівні викладання англійської мови, не дає, на нашу думку, багатьом вченим-методистам повному поглянути на навчальний процес. Щоб він, наприклад, нарешті вийшов із полону радянського міфу про незмінність теоретико-методологічних та методичних засад педагогічної діяльності і дійсно став когерентним більш природному розумінню теоретико-практичних засад освітнього процесу як до певної міри непередбачуваного і нестабільного, тобто стохастичного. Це, у свою чергу, дасть нам всім можливість застосовувати у викладанні іноземної мови більш природні інноваційні педагогічні технології, які, на нашу думку, сприятимуть покращенню знань наших громадян з іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
2. Кербер М.Л. Полимерные композиционные материалы. Структура. Свойства. Технологии. – СПб.: Профессия, 2008. – 560 с.
3. Композиционный материал [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%>
4. Монахов В.М. Введение в теорию педагогических технологий / В.М. Монахов. Волгоград: Перемена, 2006. – 175 с.
5. Мюллер В.К. Большой англорусский словарь / Сост. В.К. Мюллер, А.Б. Шевнин, М.Ю. Бродский. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – С.498-499.
6. Назарова Т.С. Средства обучения: технология создания и использования / Т.С. Назарова, Е.С. Полат. М.: Изд-во УРАО, 1998. 204с.
7. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О.М. Пехота та ін.. За заг. Ред. О.М. Пехоти.- К.: А.С.К., 2001.- 256 с.
8. Плигин А., Максименко И. Now Let's Play English. Личностно-ориентированное обучение английскому языку – СПб.: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2005.- 272.
9. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид.2-е, доп. і перероб./ Кол. авторів під керів. С.Ю. Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2004.- 360 с.
10. Стохастичність [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
11. Федоров А. Фрактальные системы. Введение в теорию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://asuper.nm.ru/c.fsistemas.com/page.php?al=st_modeli.
12. Thomas T.L. Like adding wings to the tiger [Электронный ресурс]. – Режим доступа: Chinese information war theory and practice // call.army.mil/fmsopub/issues/chainaiw.htm

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лабенко Олександр Віталійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика вивчення англійської мови, екологічна освіта.

УДК 811.112.2'243 (075.8)

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ З МЕТОЮ ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНИМ СПІЛКУВАННЯМ

Віра СВИРИДЮК (Київ)

Стаття присвячена пошуку шляхів оптимізації розвитку навичок читання студентів-філологів німецькою мовою. У статті представлено комплекс вправ для навчання читання з використанням різних стратегій читання відповідно до психолінгвістичних особливостей читання. Описано переваги різних прийомів читання та наведені приклади їх реалізації у процесі оволодіння іноземним спілкуванням. Описано зміст навчання читання на основі орієнтовно-діяльничої методики. Крім того, зазначено етапи формування навичок і вмінь читання студентів-філологів в умовах самостійної роботи. Схематично запропоновано стратегії читання на трьох етапах зазначеного виду мовленнєвої діяльності. Наголошено на важливості поетапного і системного використання вправ відповідно до умов навчання.

Ключові слова: навчання читання, тексти як джерело інформації, стратегії читання, проектна методика, тексти для читання, вправа як засіб навчання, завдання, самостійна робота

Постановка проблеми. Оволодіння міжкультурною комунікативною компетентністю потребує постійного удосконалення методів та засобів навчання іноземної мови (ІМ). З огляду на обмеженість